Εκκλησία και πολιτεία μέσα από τις φλόγες του 1821

Γράφει ο **Κωνσταντίνος Χολέβας**, Πολιτικός Επιστήμων

Πολλές φωνές ακούγονται τον τελευταίο καιρό σχετικά με τις σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας. Άλλοι μιλούν για χωρισμό, χωρίς, όμως, να διευκρινίζουν τι εννοούν. Άλλοι υπενθυμίζουν ότι με βάση το ισχύον Σύνταγμα οι ρόλοι είναι διακριτοί. Πιστεύω ότι θα ήταν χρήσιμο να δούμε πώς έβλεπαν το ζήτημα εκείνοι που αγωνίσθηκαν για να γίνουμε ανεξάρτητο κράτος και για να μπορούμε σήμερα να συζητούμε ελευθέρως ως προς τις σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας.

Ένας από τούς πρωταγωνιστές του Αγώνος, ο Κοζανίτης Νικόλαος Κασομούλης, έγραψε στα "Ενθυμήματα Στρατιωτικά": "….Η ελληνική γλώσσα, ο χαρακτήρ και τα έθιμα του ελληνικού λαού, μετά την πτώσιν του Βασιλείου μας, εδιατηρήθησαν υπό την επαγρύπνησιν του Κλήρου μας και δια των διαφόρων πεπαιδευμένων του Έθνους μας και δια της κοινής ευλαβείας προς την αγίαν ημών θρησκείαν…"

Στα πρώτα Συντάγματα της Εθνεγερσίας ορίζεται ότι "Έλληνες εισίν οι κάτοικοι της Ελληνικής Επικρατείας οι πιστεύοντες εις Χριστόν", ενώ ως κανόνες Δικαίου ορίζονται οι νόμοι των "Χριστιανών ημών Αυτοκρατόρων", δηλαδή των Βυζαντινών. Η Α' εν Επιδαύρω Εθνική Συνέλευσις

διεκήρυξε ότι: “Ο λαός της Ελλάδος έλαβε τα όπλα και δεν ζητεί δια των όπλων παρά την δόξαν και την λαμπρότητα της του Χριστού Εκκλησίας, η οποία μετά του ιερού αυτής κλήρου κατεδιώκετο και κατεφρονείτο”.

Η Γ’ εν Τροιζήνι Εθνική Συνέλευσις το 1827 βροντοφώναξε προς τούς ελευθέρους λαούς: «Ω Χριστιανοί ούτε ήτο, ούτε είναι δυνατόν να πειθαρχήσωμεν δεσποζόμενοι από τούς θρησκομανείς Μωαμεθανούς, οι οποίοι κατεξέσχιζον και κατεπάτουν τας αγίας εικόνας, κατεδάφιζον τούς ιερούς ναούς, κατεφρόνουν το Ιερατείον, υβρίζοντες το θείον όνομα του Ιησού….Ο πόλεμός μας δεν είναι επιθετικός, είναι αμυντικός, είναι πόλεμος της Δικαιοσύνης κατά της Αδικίας, της Χριστιανικής Θρησκείας κατά του Κορανίου…».

Η πολυσυζητημένη διάταξη περί της επικρατούσης θρησκείας, η οποία υπάρχει σε όλα τα Συντάγματα από εκείνο του 1844 μέχρι το ισχύον του 1975/1986/2001 εντοπίζεται για πρώτη φορά μαζί με την διακήρυξη της ανεξιθρησκείας σε ένα από τα νομοθετικά κείμενα του Αγώνος του 1821. Πρόκειται για μία πράξη του Αρείου Πάγου, δηλαδή της Διοικήσεως της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδος, η οποία αναφέρει: ” Αν και όλας τας θρησκείας δέχεται η Ελλάς, και τας τελετάς και την χρήσιν αυτών κατ’ ουδένα τρόπον εμποδίζει, την Ανατολικήν όμως του Χριστού Εκκλησίαν και την σημερινήν γλώσσαν μόνας αναγνωρίζει ως επικρατούσας θρησκείαν και γλώσσαν της Ελλάδος”.

Ένας εκ των εμψυχωτών του Αγώνος ήταν και ο πρωτοπρεσβύτερος Κωνσταντίνος Οικονόμος ο εξ Οικονόμων από την Τσαριτσάνη Ελασσόνος. Κορυφαίος λόγιος και ρήτωρ της εποχής του έμεινε στην ιστορία συν τοις άλλοις και για τον επικήδειο προς τον Πατριάρχη και Εθνοϊερομάρτυρα Γρηγόριο Ε’, το σεπτό σκήνωμα του οποίου μετεφέρθη και ετάφη στην Οδησσό της Ρωσίας. Σε ένα κλασσικό κείμενό του προτρεπτικό προς τούς αγωνιστές ο Κωνσταντίνος Οικονόμος έγραφε: “Γενναίοι του Χριστού στρατιώται! Εις σάς εκπληρούται μυστήριον, έκπαλαι προωρισμένον εις θρίαμβον και δόξαν της ευσεβείας. Αιώνες πολλοί ώδιναν το έργον, εις το οποίον εκληρώθητε υπό της Βουλής του ενεργούντος και εκπληρούντος το παν. Ο Βασιλεύς των Ουρανών σάς εξέλεξε ελευθερωτάς της Εκκλησίας και της Ελλάδος. Ως υπηρέται λοιπόν της Θείας Προνοίας, τρέχετε γενναίως και ανεπιστρόφως τον αγώνα της Πίστεως, εις τον οποίον σας συνεκάλεσεν η φωνή του Υψίστου”.

Κατά την συζήτηση για το Συνταγμα του 1844 ετέθη θέμα για το θρήσκευμα του Βασιλέως δεδομένου ότι επί Όθωνος το πολίτευμα ήταν Συνταγματική Μοναρχία. Ο αγωνιστής και συγγραφεύς Ιωάννης Μακρυγιάννης επέμενε να τεθεί όρος ότι μετά τον Ρωμαιοκαθολικό Όθωνα οι επόμενοι Ανώτατοι Άρχοντες έπρεπε οπωσδήποτε να είναι βαπτισμένοι Ορθόδοξοι. Έγινε έντονη συζήτηση, αλλά τελικά η πρόταση ψηφίσθηκε παμψηφεί. Την σκηνή περιγράφει ο Μακρυγιάννης στο δεύτερο έργο του, τα Οράματα και Θάματα: “Όταν πιαστήκαμεν εις την Συνέλεψη δια τη θρησκεία….όλοι οι πρέσβεις θυσίασαν πλήθος τραπέζια και χρήματα να μπορέσουν να κάμουν τον σκοπόν τους. Να μην γένει τίποτας, επιαστήκαμεν εκείνην την ημέραν πολύ· από την φιλονικία την πολλή λέγει ο Μεταξάς να το βάλομεν εις τον ψήφον. Του λέγω αυτεινού και όσοι ήταν σύμφωνοι, θρησκεία δεν βαίνομεν εις τον ψήφον· ορθόδοξοι χριστιανοί να κομματιαστούμεν, δυτικοί και ανατολικοί, ότι σήμερον πεθαίνομεν όλοι, τούς λέγω εδώ μέσα. Τότε χωρίς να την βάλομεν εις τον ψήφο, έγινε παμψηφεί…”

Τον άρρηκτο δεσμό Έθνους και Εκκλησίας, όπως αυτός σφυρηλατήθηκε μέσα από τις φλόγες του 1821, ανεγνώρισε επισήμως η νέα Ελληνική Πολιτεία. Το 1832 ο υπουργός Εκκλησιαστικών Ιάκωβος Ρίζος -Νερουλός τόνισε: “Ποσάκις, καθ’ όλον το διάστημα του ιερού αγώνος, το ελληνικόν ιερατείον έδωκε δείγματα ηρωικού Χριστιανισμού! Ποσάκις αφειδήσαντες (σ.σ. δεν εφείσθησαν, αλλά θυσίασαν την ζωή τους) εαυτούς οι σεβάσμιοι της Εκκλησίας ποιμένες έθεντο τας ψυχάς υπέρ των προβάτων! ” Και το 1852 σε έκθεση που υπέβαλε στην Βουλή των Ελλήνων ειδική επιτροπή υπό τον Θρασύβουλο Ζαΐμη επιβεβαιώνει την θυσία της Εκκλησίας υπέρ του Γένους: “**Αύτη, δήλαδη, η Ορθόδοξος Εκκλησία, διετήρησεν εν ταις περιπετείαις των χρόνων την πνευματικήν και**

εθνικήν ενότητα των Ελλήνων“.

Χρήσιμες υπενθυμίσεις, τις οποίες καλόν είναι να λάβουν υπ’ όψιν τους οι σημερινοί κυβερνήτες της χώρας.

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΑΛΗΘΕΙΑ Απριλίου 2015